

การท่องเที่ยวดูนก: การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มที่ควรส่งเสริมในประเทศไทย Avitourism: A Special-interest Tourism which should be Promoted in Thailand

ณัฐกรฤกษ์ เออวรรณัง

Nuttakrit Eakwannang

คณะกรรมการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

Faculty of Tourism and Hospitality, Dhurakij Pundit University

Email: Nuttakrit.eak@dpu.ac.th

Received January 27, 2022; Revised March 12, 2022; Accepted May 15, 2022

Abstract

This article aims to analyze why Thailand is suitable for avid tourism and how to actively encourage avitourism in Thailand. The scope of the presentation is defined as follows: (1) The meaning of avitourism which refers to traveling from a normal environment with the main aim of studying and enjoying the nature by searching, observing, classifying, and listening to the sounds of birds in natural habitats while disturbing the environment and natural scenery as little as possible. (2) Grouping the avitourism which is divided into 3 groups (3) Avitourism and tourism sustainability which this type of tourism can contribute the sustainability as well. (4) The characteristics of the area where avid tourists choose to watch the birds which have 4 characteristics. (5) So is "Thailand" worth an avitourism trip? Thailand is characterized by bird-watching areas that avid tourists prefer to visit, along with the potential for tourism accommodations. Therefore, Thailand is very suitable for avitourism. However, the development of avitourism in Thailand is not very clear, it should be promoted in many ways, such as conducting the studies to find all-around information related to avitourism for planning to promote this type of special interest tourism, etc.

Keywords: Avitourism/ Birdwatching Tourism/ Bird-based Tourism; Special-interest Tourism; Bird

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นว่า ทำไมประเทศไทยเหมาะกับการท่องเที่ยวเชิงดูนก และควรส่งเสริมให้มีการท่องเที่ยวเชิงดูนกในประเทศไทยอย่างจริงจังได้อย่างไร โดยได้กำหนดขอบเขตการนำเสนอไว้ดังนี้ (1) ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงดูนก ซึ่งหมายถึง การเดินทางจากสภาพแวดล้อมตามปกติโดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อการศึกษา และความสนุกสนานกับธรรมชาติด้วยการค้นหา สังเกต จำแนก และฟังเสียงนกในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ พร้อมทั้งรบกวนสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตทางธรรมชาติให้น้อยที่สุด (2) การจัดกลุ่มการท่องเที่ยวเชิงดูนก ซึ่งแบ่งเป็น 3 กลุ่ม (3) การท่องเที่ยวเชิงดูนกกับการสร้างความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว ซึ่งการท่องเที่ยวรูปแบบนี้สามารถสร้างความยั่งยืนของการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี (4) ลักษณะของพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวดูนกเลือกไปดูนก ซึ่งมีอยู่ 4 ลักษณะ (5) แล้ว “ประเทศไทย” น่าท่องเที่ยวเชิงดูนกหรือไม่? ซึ่งประเทศไทยมีลักษณะของพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวดูนกนิยมเลือกไปดูนก ประกอบกับมีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดีจึงเหมาะสมกับการท่องเที่ยวเชิงดูนกเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงดูนกในประเทศไทยยังไม่ชัดเจนมากนัก ควรได้รับการส่งเสริมในหลายๆ ด้าน เช่น การทำการศึกษาเพื่อหาข้อมูลรอบด้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงดูนกเพื่อใช้ในการวางแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มรูปแบบนี้ เป็นต้น

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงดูนก; การท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม; นก

บทนำ

การท่องเที่ยว คือ การเดินทางจากสถานที่แห่งหนึ่งไปยังจุดหมายปลายทางที่แต่ละคนหรือแต่ละกลุ่มสนใจ และทำกิจกรรมต่าง ๆ ณ จุดหมายปลายทางนั้น ทั้งนี้ ระหว่างการเดินทางอาจมีการแวะทำกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างทางด้วยก็ได้ กิจกรรมต่าง ๆ ที่นักท่องเที่ยวทำ ณ จุดหมายปลายทางของการเดินทางท่องเที่ยวมีกิจกรรมมากมายหลายลักษณะตามความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละคน เช่น การเล่นน้ำทะเล การชมหินงอกหินย้อย การดำน้ำดูปะการัง การนอนพักผ่อน การอ่านหนังสือ การไหว้พระขอพร การศึกษาประวัติศาสตร์ของพื้นที่ การรับประทานอาหารท้องถิ่น ฯลฯ

การดูนก (Birdwatching) เป็นกิจกรรมหนึ่งที่นักท่องเที่ยวผู้นิยมธรรมชาติทำกันมากมาย ในแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ยกตัวอย่างในประเทศไทย เช่น เขตห้ามล่าสัตว์ป่าอ่างเก็บน้ำห้วยจรเข้มาก จ.บุรีรัมย์, อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จ.เพชรบุรี, เขตห้ามล่าสัตว์ป่าทะเลน้อย จ.พัทลุง, เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเชียงดาว จ.เชียงใหม่ และอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จ.สระบุรี/นครราชสีมา/นครนายก/ปราจีนบุรี ฯลฯ เหตุที่กิจกรรมการดูนกเป็นที่นิยมสำหรับการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เนื่องจากนกเป็นสัตว์ที่หาดูได้ง่ายกว่าสัตว์ชนิดอื่น ประกอบกับนกหลายชนิดมีสีสันสวยงาม มีพฤติกรรมที่น่ารัก และมีเสียงร้องที่ไพเราะ จึงทำให้เกิดความเพลิดเพลินในการดู สร้างความสุข ผ่อนคลายความเครียดจากการทำงานประจำ อีกทั้งการดูนกยังช่วยฝึกให้เป็นคนหูตาไว และทำให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับนกและถิ่นที่อยู่อาศัยในธรรมชาติอีกด้วย ความสนใจด้านการดูนกของนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้จัดเป็นการท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ (Special-interest Tourism) อันหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจพิเศษในเรื่องใดโดยเฉพาะ ซึ่งในกิจกรรมการดูนกจะเรียกเป็น “การท่องเที่ยวเชิงดูนก (Avitourism / Avian Tourism / Birdwatching Tourism / Bird-based Tourism / Ornithological Tourism)” โดยการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ได้รับความนิยมมากขึ้น เห็นได้จากในสหรัฐอเมริกา ช่วงปี ค.ศ. 2016 ถึง 2019 มีนักท่องเที่ยวดูนก

เพิ่มมากขึ้นร้อยละ 10.61 (Statista, 2021) ในขณะที่ในประเทศไทยไม่มีข้อมูลของจำนวนนักท่องเที่ยวดูนก แต่หากพิจารณาจากเว็บไซต์หรือเพจที่เกี่ยวกับการดูนกพบว่า มีอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น ดูนก A birdwatch มือห่มน่ายก ฯลฯ ทำให้เห็นได้ว่า การท่องเที่ยวดูนกมีทิศทางที่จะเติบโตเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงหลังจากการแพร่ระบาดของหนักของ COVID-19 ที่ต้องการการท่องเที่ยวในรูปแบบที่ไม่ต้องพบเจอผู้คนจำนวนมาก และใส่ใจในการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

การท่องเที่ยวดูนก คืออะไร

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำจำกัดของ “การท่องเที่ยวดูนก” ไว้ ทั้งนี้ สามารถสรุปได้ว่า “การท่องเที่ยวดูนก” คือ การเดินทางจากสภาพแวดล้อมตามปกติโดยมีจุดมุ่งหมายหลักเพื่อการศึกษา และความสนุกสนานกับธรรมชาติด้วยการค้นหา สังเกต จำแนก และฟังเสียงนกในถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติ พร้อมทั้งรบกวนสภาพแวดล้อมและวิถีทัศน์ทางธรรมชาติให้น้อยที่สุด (Tustin, & Conradie, 2016; Conradie, 2017; Krejić et al., 2019; Priatmoko, & David, 2020; CBI, 2021b)

การท่องเที่ยวลักษณะนี้ นอกจากจะจัดว่าเป็นการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Special-interest Tourism) แล้ว ยังจัดอยู่ในกลุ่มของการท่องเที่ยวชมสัตว์ป่า (Wildlife Tourism) ที่เป็นการเดินทางไปสังเกตและมีปฏิสัมพันธ์กับชนิดพันธุ์สัตว์ต่างๆ ที่ปลายทางการเดินทาง ในลักษณะที่ไม่มีการบริโภค (Non-consumption) ซึ่งประกอบไปด้วยการท่องเที่ยวแบบซาฟารี (Safaris) การชมสัตว์ในทะเล (Marine Life Watching) และการชมสัตว์ป่า (Wildlife Watching) (CBI, 2021c: online) และอยู่ในกลุ่มการท่องเที่ยวที่อิงกับธรรมชาติ (Nature-based Tourism) และการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) อีกด้วย โดยเป็นการท่องเที่ยวที่อาศัยทรัพยากรการท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นหลัก ได้แก่ นกนานาชนิด และสภาพถิ่นที่อยู่อาศัยตามธรรมชาติของนกเหล่านั้น (Tustin, & Conradie, 2016) และมักเป็นการท่องเที่ยวกลุ่มเล็ก ขนาดประมาณไม่เกิน 20 คนต่อกลุ่มเพื่อการรบกวนให้น้อยที่สุด

ภาพที่ 1 การท่องเที่ยวดูนก กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงในปัจจุบัน

ภาพโดย ภัฏฐกฤษฎี เอกวรรณัง

การจัดกลุ่มการท่องเที่ยวดูนก

การท่องเที่ยวดูนกสามารถแบ่งแบบกว้างๆ ออกได้เป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ (CBI, 2021b; Center for Responsible Travel, n.d.)

1) กลุ่มดูนกแบบครึ่งคราว (Casual Birding) เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ชอบท่องเที่ยวชมธรรมชาติที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ไม่ลำบากโดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้าถึงทางถนน นิยมทำกิจกรรมหลากหลายที่อิงกับธรรมชาติ มีความสนุกสนานกับการดูนก แต่การดูนกไม่ใช่จุดมุ่งหมายหลักของการท่องเที่ยว สนใจในการค้นหาบางสิ่งบางอย่างที่แตกต่างจากที่บ้าน และพึงพอใจที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับธรรมชาติอย่างใกล้ชิด ยกตัวอย่างเช่น Mark ชื่อโปรแกรมทัวร์ของ Robin Pope Safaris ไปท่องเที่ยวประเทศ Zambia, Malawi และ Zimbabwe ในทวีปแอฟริกา เพื่อไปเดินป่า แคมป์ปิ้ง และท่องเที่ยวซาฟารี ซึ่งมีกิจกรรมการดูนกรวมอยู่ด้วย

2) กลุ่มดูนกแบบกระตือรือร้น (Enthusiastic Birding) เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่รักธรรมชาติ มีความรู้ทางธรรมชาติหลากหลายด้าน มีความตระหนักในเรื่องความยั่งยืนและใส่ใจการอนุรักษ์นก มีทักษะการดูนกที่ดี มีใจจดจ่อกับการได้ค้นหาเพื่อการเรียนรู้และการอนุรักษ์นก เป็นนักเดินทางที่ทำอะไรอย่างซำๆ และผ่อนคลาย ปรับตัวเข้ากับคนกลุ่มใหญ่ได้ดี แต่พอใจกับการเดินทางกลุ่มเล็กๆ มากกว่า สนใจในธรรมชาติที่หลากหลายและกิจกรรมทางวัฒนธรรม และมักเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชายอยู่เล็กน้อย ยกตัวอย่างเช่น Anna ชื่อแพ็คเกจทัวร์ของ Venture Uganda ที่จัดการท่องเที่ยวดูนกแบบเข้มข้น พร้อมทั้งมีกิจกรรมผจญภัยในธรรมชาติ และเรียนรู้วัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

3) กลุ่มดูนกแบบจริงจัง (Hardcore Birding) เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์หลักในการค้นหา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนกลที่ยังไม่เคยเห็นมาก่อนจึงชอบการแข่งขันและการเดินทางไกล ๆ มีการทำบัญชีรายชื่อนกที่พบและค้นหาแหล่งดูนกเฉพาะ ไม่สนใจการทำกิจกรรมการท่องเที่ยวประเภทอื่น ๆ มีอุปกรณ์การดูนกขั้นก้าวหน้าเป็นของตนเอง เช่น กล้องส่องทางไกลระดับ High-end กล้องถ่ายภาพที่มีคุณภาพดี หรือมีการบันทึกวิดีโอหรือเสียงของนก ไม่ชอบนักดูนกที่มีความชำนาญน้อย และพื้นที่ที่มีคนอยู่หนาแน่น พึงพอใจในการสังเกตธรรมชาติ และส่วนใหญ่เป็นผู้ชาย ยกตัวอย่างเช่น นิชคุณ เดินทางไปปาวัวนิวกินี กับเพื่อนนักดูนกอีก 2 คน เพื่อไปดูนก Northern Cassowary เนื่องจากหาดูไม่ได้ในประเทศไทย

การท่องเที่ยวดูนกกับการสร้างความยั่งยืนทางการท่องเที่ยว

การดูนกเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวนิยมทำกันมากขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทวีปยุโรป และทวีปอเมริกาเหนือ โดยในทวีปยุโรปมีนักท่องเที่ยวที่นิยมการดูนกเป็นจำนวนมากในสหราชอาณาจักร เนเธอร์แลนด์ เยอรมนี และสวีเดน ตามลำดับ (CBI, 2021b) ในขณะที่ในอเมริกาเหนือ นักท่องเที่ยวจากสหรัฐอเมริกานิยมการดูนกถึง 12.82 ล้านคนในปี ค.ศ. 2019 (Statista, 2021) หรือร้อยละ 3.9 ของประชากรในปีนั้น ทั้งนี้ การดูนกจัดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจได้สูง เช่น ในปี ค.ศ. 2019 การดูนกสร้างผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในสหรัฐอเมริกา ถึง 41 พันล้านดอลลาร์ (Withrow, 2019) หรือประมาณ 1,371 ล้านบาท โดยจำแนกเป็นค่าอาหาร ค่าที่พัก ค่าเดินทางร้อยละ 26 และเป็นค่าอุปกรณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการดูนกร้อยละ 74 (U.S. Fish & Wildlife Service, 2019)

นอกจากการสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจที่สูงแล้ว การท่องเที่ยวที่คำนึงถึงคุณค่าของการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มของนักท่องเที่ยวที่ใส่ใจในธรรมชาติและ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมยังก่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (Sustainable Tourism) ขึ้นเนื่องจาก

1) มีความเชื่อมโยงระหว่างความหลากหลายของนกและรายได้ของคนในท้องถิ่น กล่าวคือ นกมากและหลากหลายชนิดทำให้คนท้องถิ่นมีรายได้มากขึ้น

2) มีการบริหารจัดการหรือตั้งกองทุนเพื่อการอนุรักษ์นกและสัตว์ป่ามากขึ้น

3) มีผลกระทบทางลบน้อยมาก แต่สร้างรายได้มากกว่าการท่องเที่ยวแบบดั้งเดิม

4) มีการควบคุมชุมชนท้องถิ่นมากขึ้นในพื้นที่ที่มีนกเฉพาะถิ่นหรือที่มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่

5) มีการป้องกันพื้นที่นอกเขตอนุรักษ์ที่มีนกเฉพาะถิ่นหรือที่มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่มากขึ้น

6) มีการประเมินและรวบรวมความรู้ทางธรรมชาติของคนท้องถิ่นมากขึ้น

7) มีการฝึกอบรมและจ้างงานมัคคุเทศก์ท้องถิ่นมากขึ้น

8) มีการสนับสนุนงานทางปักษีวิทยา (Ornithology) มากขึ้น

นอกจากนั้น ในหลายๆ ประเทศที่นิยมการท่องเที่ยวดูนกยังมีการสร้าง “จรรยาบรรณ (Codes of Conduct) สำหรับนักดูนก” ให้ยึดถือปฏิบัติ เช่น ในประเทศฮังการีมีการกำหนดไว้ 10 ข้อ ดังนี้ (Hungarianbirdwatching.com, n.d.) 1) สวัสดิภาพของนกต้องเป็นสิ่งที่จะต้องตระหนักเป็นอันดับแรก 2) ต้องมีการป้องกันถิ่นที่อยู่อาศัยของนก 3) รบกวนนกให้น้อยที่สุด 4) นกหายากในฤดูผสมพันธุ์ต้องได้รับการปกป้องเป็นพิเศษ 5) นกอพยพที่หายากต้องไม่ถูกรบกวน 6) ปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบที่เกี่ยวข้องของพื้นที่อย่างเคร่งครัด 7) เคารพสิทธิ์ของเจ้าของที่ดินหรือพื้นที่ที่ไปดูนก 8) เคารพในสิทธิ์ของบุคคลอื่นที่ไปดูนก 9) บันทึกข้อมูลนกที่พบส่งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นข้อมูลในการอนุรักษ์ต่อไป และ 10) การดูนกในต่างประเทศให้ยึดจรรยาบรรณเหล่านี้ไว้เสมอ

การปฏิบัติตาม “จรรยาบรรณสำหรับนักดูนก” ช่วยให้เกิดเป็นการท่องเที่ยวอย่างรับผิดชอบทั้งต่อนก ถิ่นที่อยู่อาศัยของนก และระบบนิเวศของพื้นที่อันจะส่งผลต่อความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวในระยะยาวอีกด้วย

ตัวอย่างของการจัดการการท่องเที่ยวดูนกที่มีลักษณะของการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เช่น การจัดการการท่องเที่ยวดูนกในป่าชุมชนของเขตบาร์ดิยา (Bardiya) และในอุทยานแห่งชาติ Bardiya จังหวัดลุมพินี ประเทศเนปาล (Community Homestay Network, 2022) ที่ให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการจัดการการท่องเที่ยวทั้งมัคคุเทศก์ดูนกท้องถิ่น ที่พักแบบ Homestay อาหารพื้นเมือง ฯลฯ อันทำให้เกิดทั้งความยั่งยืนทางสิ่งแวดล้อม สังคม-วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในพื้นที่ได้เป็นอย่างดี

ลักษณะของพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวดูนกเลือกไปดูนก

นักท่องเที่ยวชาวยุโรปและชาวอเมริกันที่นิยมการดูนกมักจะเดินทางท่องเที่ยวดูนกในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติภายในประเทศของตนเองเป็นหลัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักท่องเที่ยวแบบครึ่งคราว (Casual Birding) แต่ นักท่องเที่ยวที่ดูนกแบบกระตือรือร้น (Enthusiastic Birding) และแบบจริงจัง (Hardcore Birding) มักจะเดินทางออกจากประเทศของตนเองไปดูนกยังประเทศอื่นๆ ด้วย ทั้งไปแบบคนเดียว แบบกลุ่มส่วนตัวขนาดเล็ก และซื้อทัวร์เพื่อการไปดูนก โดยประเทศจุดหมายปลายทางที่นักท่องเที่ยวดูนกนิยมเดินทางไปดูนกจะมีลักษณะ ดังนี้ (Steven, Morrison, & Castley, 2014; CBI, 2021a)

– มีชนิดพันธุ์นกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ (Iconic Species) และ/หรือ

- มีชนิดพันธุ์ที่มีอยู่เฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง (Endemic Species) และ/หรือ
- มีนกอพยพบินผ่าน (Migratory Species) และ/หรือ
- มีนกจำนวนมากให้ดูเพื่อจำแนกแยกแยะ

ซึ่งทวีปที่มีคุณสมบัติ 4 ประการข้างต้นที่นักท่องเที่ยวดูนกนิยมเดินทางไปเป็นจำนวนมาก คือ ทวีปอเมริกาใต้ ทวีปเอเชีย และทวีปแอฟริกา (CBI, 2021a) ทั้งนี้เพราะทวีปเหล่านี้เป็นทวีปที่มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง โดยประเทศที่มีความหลากหลายทางชีวภาพของนกสูงที่สุด 3 ประเทศแรก คือ โคลอมเบีย (1,878 ชนิด) เปรู (1,858 ชนิด) และบราซิล (1,813 ชนิด) (CBI, 2021a: online) ในขณะที่อินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีชนิดพันธุ์นกที่มีอยู่เฉพาะพื้นที่หรือเฉพาะถิ่นมากที่สุดในโลก คือ 525 ชนิด (Ritchie & Roser, 2021)

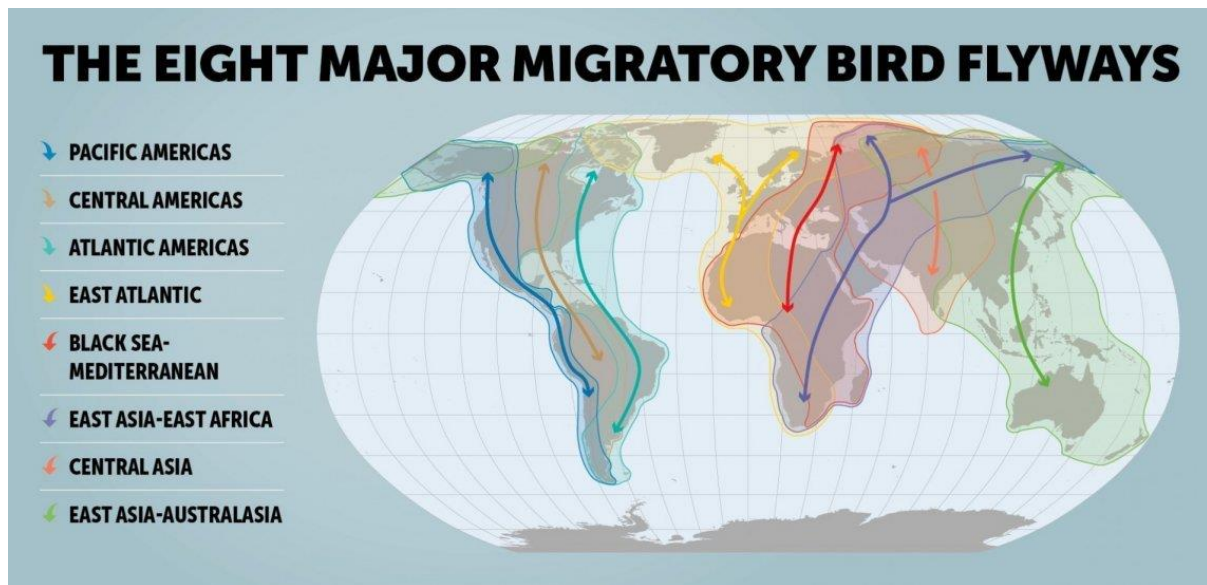
แล้ว “ประเทศไทย” น่าท่องเที่ยวดูนกหรือไม่?

หากพิจารณาตามลักษณะของพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวดูนกเลือกไปดูนกแล้ว พบว่า ในเรื่องของจำนวนชนิดนกจากข้อมูลที่รวบรวมโดย Bird Conservation Society of Thailand (2020) พบว่า ประเทศไทยมีนกจำนวน 1,071 ชนิด CBI (2021b: online) จัดให้ประเทศไทยมีความหลากหลายของนกเป็นอันดับที่ 17 ของโลก แต่ถ้านับเฉพาะในทวีปเอเชีย ประเทศไทยมีจำนวนชนิดนกเป็นรองเพียงแค่ประเทศอินโดนีเซีย (1,723 ชนิด) จีน (1,289 ชนิด) และอินเดีย (1,212 ชนิด) (BirdLife International, 2021b) เท่านั้น

ส่วนชนิดพันธุ์ที่มีเอกลักษณ์ (Iconic Species) ของประเทศไทยก็มีหลายชนิด เช่น ไก่ฟ้าพญาลอ (Siamese Fireback) ซึ่งเป็นนกประจำชาติของไทย ไก่ฟ้าหางลายขวาง (Mrs Hume's Pheasant) นกไผ่ดกหนวดแดง (Fire-tufted Barbet) นกหัวว่า (Great Argus) นกกรีดน้ำ (Indian Skimmer) นกปลีกล้วยเล็ก (Little Spiderhunter) นกแต้วแล้วท้องดำ (Gurney's Pitta) นกหัวโตมลายู (Malaysian Plover) นกชายเลนปากช้อน (Spoon-billed Sandpiper) เป็นต้น

สำหรับนกเฉพาะถิ่น (Endemic Species) ในประเทศไทยมีเพียง 3 ชนิด ได้แก่ นกเจ้าฟ้าหญิงสิรินธร (White-eyed River Martin) นกจันทน์พันธุ์สระบุรี (Rufous Limestone Babbler) และนกไผ่ดกเขาหลวง (Turquoise-throated Barbet) เฉพาะในทวีปเอเชีย ประเทศไทยมีนกเฉพาะถิ่นเป็นรองอีก 10 ประเทศ ได้แก่ อินโดนีเซีย 525 ชนิด, ฟิลิปปินส์ 259 ชนิด, อินเดีย 74 ชนิด, จีน 70 ชนิด, ศรีลังกา 31 ชนิด, ไต้หวัน 29 ชนิด, ญี่ปุ่น 24 ชนิด, เวียดนาม 10 ชนิด, เมียนมา 9 ชนิด และมาเลเซียมี 9 ชนิด (Ritchie & Roser, 2021)

ประเด็นสุดท้าย คือ ประเทศไทยตั้งอยู่ในเส้นทางการบินอพยพของนก 1 ใน 8 เส้นทางหลัก คือ เส้นทาง East Asia-Australasia Flyway ทำให้ในช่วงฤดูนกอพยพ คือ ช่วงฤดูหนาวในซีกโลกเหนือจะมีนกอพยพ ผ่านประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยนกเด่น ๆ ที่พบในประเทศไทยในช่วงนกอพยพ ได้แก่ นกชายเลนปากช้อน (Spoon-billed Sandpiper) เบ็ดดำหัวดำ (Baer's Pochard) นกโจรสลัดเกาะคริสต์มาส (Christmas Island Frigatebird) นกน้อใหญ่ (Great Knot) นกอีโก้ยตะโพกสีน้ำตาล (Far Eastern Curlew) นกทะเลขาเขียวลายจุด (Nordmann's Greenshank) เบ็ดไปซัดหลังขาว (Common Pochard) และนกยางจีน (Chinese Egret) เป็นต้น (Bird Conservation Society of Thailand, 2016)

ภาพที่ 2 แสดงเส้นทางการบินอพยพของนก 8 เส้นทางหลักในฤดูนกอพยพ

ที่มา: Bird Life International (2021c)

แม้ว่าประเทศไทยจะไม่ใช่ว่าประเทศที่มีจำนวนชนิดนกมากที่สุดหรือมีนกเฉพาะถิ่นมากที่สุด แต่ถ้าพิจารณาถึงการเข้าถึงประเทศ สังคม-วัฒนธรรม การต้อนรับ สิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว แหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ ค่าครองชีพ ความปลอดภัยในการเดินทางท่องเที่ยว อาหาร ฯลฯ แล้ว ประเทศไทยนับได้ว่า มีศักยภาพมากพอต่อการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวดูนกที่ดีของทวีปเอเชีย หรือแม้แต่ของโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มนักท่องเที่ยวดูนกแบบครึ่งคราว (Casual Avitourist) และกลุ่มนักท่องเที่ยวดูนกแบบกระตือรือร้น (Enthusiastic Avitourist) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์หลักในการค้นหาที่หาดูได้ยากอย่างนักท่องเที่ยวกลุ่มดูนกแบบจริงจัง (Hardcore Avitourist) ประกอบกับเมื่อไม่นานนี้ยังมีการแนะนำให้ “เขาดินสอ อ.ปะทิว จ.ชุมพร” เป็น 1 ใน 11 แหล่งดูนกอพยพที่ดีเยี่ยมของโลกโดย Bird Life International (2021a: online) อีกด้วย ยิ่งทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักกับนักท่องเที่ยวดูนกจากทั่วโลกมากขึ้น

และหากจะสรุปถึงแหล่งท่องเที่ยวดูนกในประเทศไทยแล้ว ก็พบมีมากมายหลายแห่งจนไม่สามารถบอกโดยละเอียดในบทความนี้ได้ แต่โดยส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่อนุรักษ์ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตห้ามล่าสัตว์ป่า และวนอุทยาน และยังมีพื้นที่อื่น ๆ อีกที่สามารถเข้าไปดูนกได้ เช่น สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ หรือแม้แต่พื้นที่ของเอกชนบางแห่ง อย่างไรก็ตาม มีบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวดูนกได้แนะนำแหล่งดูนกในประเทศไทยไว้ในสื่อออนไลน์ หรือจัดทำเป็นหนังสือเผยแพร่ออกมาให้กับนักท่องเที่ยวดูนกทั้งหน้าใหม่และหน้าเก่าได้ค้นหาแหล่งดูนกกันอย่างค่อนข้างสะดวก ยกตัวอย่างเช่น Tourism Authority of Thailand (n.d.) ได้แนะนำ 20 แหล่งดูนกในประเทศไทยไว้ ดังนี้

1) ดอยกลาง จ.เชียงใหม่ นกเด่นในพื้นที่ เช่น นกขัติยา นกตี๊ดหัวแดง นกกระรางหางแดง นกปากนกแก้วคิ้วดำ นกจาบปีกอ่อนสีแดง นกกินปลีแดงหัวโพลิน เป็นต้น

2) ดอยอินทนนท์ จ.เชียงใหม่ นกเด่นในพื้นที่ เช่น นกปีกแพรสีเขียว นกปีกแพรสีม่วง นกเค้าป่าสีน้ำตาล นกโพระดกคางเหลือง นกกินปลีหางยาวเขียว นกกระทาดงคอสีส้ม เป็นต้น

- 3) ดอยหลวงเชียงดาว จ.เชียงใหม่ นักเด่นในพื้นที่ เช่น ไก่ฟ้าหางลายขวาง นกไต่ไม้ใหญ่ นกกระต๊อปีกลาย นกกระจ่างไพรแก้มสีน้ำตาล นกปากนกแก้วหัวเทา เป็นต้น
- 4) ดอยภูคา จ.น่าน นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกขัติยา นกไต่ไม้สีสวย นกเสือแมลงคอสีตาล นกภูทองนงตาขาว นกโพระดกคางเหลือง เป็นต้น
- 5) ทะเลสาบเชียงแสนและหาดทรายริมแม่น้ำโขง จ.เชียงราย นักเด่นในพื้นที่ เช่น เป็ดหงส์ เป็ดพม่า เป็ดปากพลั่ว เป็ดเป็ย เป็ดปากแดง เป็ดปากสั้น ห่านหัวลาย เป็นต้น
- 6) แม่วังก์ จ.กำแพงเพชร นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกกระทาดงคอสีแสด นกหัวขวานจิ้งจิกขาว นกกะเด้นขาวดำใหญ่ นกแอ่นสีเทา นกเงือกคอแดง นกปลีกัลยลาย นกภูทองนงพม่า เป็นต้น
- 7) ห้วยขาแข้ง จ.อุทัยธานี นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกยูง นกขมิ้นหัวดำใหญ่ เหยี่ยวแมลงปอขาแดง นกขุนแผน นกหัวขวานเขียวตะโพกแดง เป็นต้น
- 8) แก่งกระจาน จ.เพชรบุรี นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกกาน้อยทองนวล ไก่ฟ้าหลังเทา นกกะลิงเขียดหางหนาม นกพญาปากกว้างลายเหลือง นกพญาปากกว้างอกสีน้ำเงิน นกกะเด้นลาย เป็นต้น
- 9) ปึงบอระเพ็ด จ.นครสวรรค์ นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกอ้ายงั่ว เหยี่ยวออสเปรย์ นกกาบบัว นกช่อนหอย เหลือบดำ นกกระสานวล เป็นต้น
- 10) สวนศรีนครเขื่อนขันธ์ จ.สมุทรปราการ นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกหัวขวานต่างอกลายจุด นกจับแมลงจุกดำ นกเปล้าคอสีม่วง นกเดินดงพันธุ์ญี่ปุ่น นกกะเด้นใหญ่ธรรมดา เป็นต้น
- 11) บ้านโคกขาม จ.สมุทรสาคร นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกชายเลนปากช้อน นกสั้ด้นคอแดง นกพลิกหิน นกชายเลนปากโค้ง นกซ่อมทะเลอกแดง นกยางโทนใหญ่ เป็นต้น
- 12) แหลมผักเบี้ย บ้านปากทะเล จ.เพชรบุรี นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกทะเลขาเขียว นกชายเลนปากแอน นกนางนวลหางดำ นกแร้ง นกลอยทะเลคอแดง นกชายเลนปากช้อน เป็นต้น
- 13) หุ่นาหนองปลาไหล จ.เพชรบุรี นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกอินทรีหัวโหล่ขาว เหยี่ยวต่างดำขาว นกอินทรีทุ่งหญ้าสตั๊ปปี้ เหยี่ยวตีนแดง นกอินทรีปีกลาย เป็นต้น
- 14) เขาใหญ่ จ.นครราชสีมา นักเด่นในพื้นที่ เช่น ไก่ฟ้าพญาลอ นกแก้ว นกโกโรโกโส นกเงือกกรามช้าง นกเงือกสีน้ำตาลคอขาว นกกาฮัง นกขุนแผนอกส้ม เป็นต้น
- 15) น้ำหนาว จ.เพชรบูรณ์ นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกหัวขวานใหญ่สีเทา นกกระทาท่ง นกจับแมลงจุกดำ นกตั้งล้อ นกหัวขวานจิ้งจิกขาว นกขุนแผน เป็นต้น
- 16) แหล่งดูเหยี่ยวอพยพชุมพร จ.ชุมพร นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกอินทรีปีกลาย เหยี่ยวหน้าเทา เหยี่ยวนกเขา ญี่ปุ่น เหยี่ยวกิ้งก่าดำ เหยี่ยวผึ้ง เป็นต้น
- 17) น้ำตกกรุงชิง จ.นครศรีธรรมราช นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกโพระดกเขาหลวง นกเงือกหัวหงอก นกกะเด้นสร้อยคอสีน้ำตาล นกขุนแผนตะโพกแดง นกขุนแผนหัวดำ นกคอสามสี เป็นต้น
- 18) เกาะลิบง จ.ตรัง นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกซ่อมทะเลอกแดง นกปากแอนหางลาย นกอีโก้ยใหญ่ นกทะเลขาเขียว นกหัวโตกินปู เป็นต้น
- 19) เขานอจู้จี้ จ.กระบี่ นักเด่นในพื้นที่ เช่น นกแก้วแล้วทองดำ นกแก้วแล้วลาย นกจู้เต็นลาย นกขุนแผนหัวดำ นกปากกบพันธุ์ขาว นกแซวสวรรค์ เป็นต้น

20) ฮาลา-บาลา จ.นราธิวาส นักเดินในพื้นที่ เช่น นกชนหิน นกพญาปากกว้างลายเหลือง นกเงือกปากย่น นกกก นกเงือกหัวหงอก นกเงือกหัวแสด เป็นต้น

ถึงแม้ว่าประเทศไทยจะมีลักษณะของพื้นที่ที่นักท่องเที่ยวเลือกไปดูนกอย่างครบถ้วนตามเกณฑ์ข้างต้นที่กล่าวมา มีความพร้อมในสิ่งพื้นฐานรองรับการท่องเที่ยว และมีแหล่งท่องเที่ยวดูนกที่มีการแนะนำอยู่มากมายในสื่อต่าง ๆ แต่การพัฒนาการท่องเที่ยวดูนกในประเทศไทยยังไม่ชัดเจนมากนัก แม้ว่าการท่องเที่ยวดูนกในประเทศไทยจะมีมานานแล้ว ทั้งที่เกิดจากนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างประเทศ และมีการจัดทำมาตรฐานกิจกรรมดูนกจาก Department of Tourism (2021) แล้วก็ตาม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประเทศไทยยังไม่มีฐานข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวดูนกมากนัก เช่น จำนวนนักท่องเที่ยวดูนก เศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวดูนก ลักษณะของนักท่องเที่ยวดูนก มัคคุเทศก์ดูนก ฯลฯ ซึ่งข้อมูลเหล่านี้จะมีส่วนช่วยในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวดูนกในประเทศไทยได้เป็นอย่างดี อีกทั้งมาตรฐานกิจกรรมดูนกก็ยังไม่สามารถถูกนำมาใช้ได้อย่างจริงจังเนื่องจากยังมีปัญหาบางประการในการนำไปใช้ เช่น ปัญหาผู้ประกอบการยังไม่เข้าใจขั้นตอนที่จะประยุกต์ใช้ของมาตรฐานกิจกรรมดูนก เป็นต้น (Suksatit, 2008)

บทสรุป

การดูนกเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Special-interest Tourist) นิยมทำกันมากขึ้นเรื่อย ๆ ในแหล่งท่องเที่ยวหลาย ๆ แห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีชนิดพันธุ์นกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ (Iconic Species) และ/หรือมีชนิดพันธุ์นกที่มีอยู่เฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง (Endemic Species) และ/หรือมีนกอพยพผ่าน (Migratory Species) และ/หรือมีนกจำนวนมากให้ดูเพื่อจำแนกแยกแยะ การท่องเที่ยวดูนกนอกจากจะสร้างความเพลิดเพลินและความสุขในธรรมชาติแล้ว ยังนำมาซึ่งการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สร้างผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่สูง สร้างงานและรายได้ให้กับชุมชนท้องถิ่น และเพิ่มคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนท้องถิ่นให้ดีขึ้นได้ ทั้งนี้ ประเทศไทยจัดได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพมากพอที่จะเป็น “แหล่งท่องเที่ยวดูนกระดับโลก” เนื่องจากมีลักษณะพื้นที่ที่เหมาะสมตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น เช่น การมีโก่งฟ้าพญาล่อ หรือนกชายเลนปากช้อนอยู่ในพื้นที่ประกอบกับมีศักยภาพในการรองรับการท่องเที่ยวในด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี เช่น การต้อนรับหรือค่าครองชีพ และมีแหล่งท่องเที่ยวดูนกที่มีการแนะนำอยู่มากมายในสื่อต่าง ๆ นอกจากนั้น การท่องเที่ยวดูนกยังเหมาะสมกับการท่องเที่ยวในสภาวะการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 เพราะเป็นการท่องเที่ยวในพื้นที่ธรรมชาติที่เปิดโล่ง อากาศถ่ายเทสะดวก สร้างระยะห่างในการท่องเที่ยวได้ง่าย และเหมาะกับการท่องเที่ยวแบบกลุ่มเล็กๆ ดังนั้น การท่องเที่ยวดูนก หรือ Avitourism จึงควรได้รับการส่งเสริมเป็นอย่างยิ่งในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากการพัฒนาการท่องเที่ยวดูนกในประเทศไทยยังไม่ชัดเจนมากนัก เพราะประเทศไทยยังไม่มีฐานข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการท่องเที่ยวดูนกเท่าที่ควร ดังนั้น ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวดูนก (Avitourism) ในประเทศไทยจึงควรดำเนินการ ดังต่อไปนี้

- ทำการศึกษาเพื่อหาข้อมูลรอบด้านที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวควบเพื่อใช้ในการวางแผนส่งเสริมการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่มรูปแบบนี้ เช่น ข้อมูลจำนวนนักท่องเที่ยวควบ ข้อมูลเศรษฐกิจที่เกิดจากการท่องเที่ยวควบ ข้อมูลลักษณะของนักท่องเที่ยวควบ ข้อมูลมัคคุเทศก์ควบ ฯลฯ
 - ทำการปรับปรุงมาตรฐานการควบให้มีความชัดเจนมากขึ้นและปฏิบัติได้ง่ายยิ่งขึ้น
 - พัฒนามัคคุเทศก์ควบให้มีจำนวนและมีคุณภาพมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งมัคคุเทศก์ที่เป็นคนในชุมชนท้องถิ่น
 - ดูแลรักษาถิ่นที่อยู่อาศัยของนกในธรรมชาติอย่างเข้มงวด
 - ส่งเสริมและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์นกในแหล่งธรรมชาติให้มากยิ่งขึ้น
 - สนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่มีนกจำนวนมากหรือมีชนิดพันธุ์นกที่มีเอกลักษณ์เฉพาะพื้นที่ (Iconic Species) หรือชนิดพันธุ์นกที่มีอยู่เฉพาะพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง (Endemic Species) หรือมีนกอพยพบินผ่าน (Migratory Species)
 - ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวควบทั้งในประเทศไทยและในต่างประเทศให้มากขึ้น โดยเฉพาะยังกับประเทศในทวีปยุโรป และอเมริกาเหนือ
- แล้วประเทศไทยจะเป็น 1 ในใจของนักท่องเที่ยวควบจากทั่วโลกได้ไม่ยากเลย

References

- Bird Conservation Society of Thailand. (2016). *Report of Water Birds Counting in the Winter of Asia 2016*. n.p.
- Bird Conservation Society of Thailand. (2020). *Checklist_ThaiBirds_2020 ver. September 2020*.
<https://www.bcst.or.th/report-archives/>
- Bird Life International. (2021a). *11 Spectacular Bird Migration Bottlenecks from Around the World*.
http://www.birdlife.org/worldwide/news/11-spectacular-bird-migration-bottlenecks-around-world?qt-read_more_news_tab=0
- Bird Life International. (2021b). *Country Profile: Indonesia, China and Myanmar*.
<http://datazone.birdlife.org/country/>
- Bird Life International. (2021c). *Migratory Birds & Flyways*. <https://www.birdlife.org/worldwide/programmes/migratory-birds>
- CBI. (2021a). *Entering the European Market for Bird Watching Tourism Products*.
<https://www.cbi.eu/market-information/tourism/bird-watching/market-entry>
- CBI. (2021b). *The European Market Potential for Birdwatching Tourism*. <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/birdwatching-tourism/market-potential>

- CBI. (2021c). *The European Market Potential for Wildlife Tourism*. <https://www.cbi.eu/market-information/tourism/wildlife-tourism/market-potential>
- Center for Responsible Travel. (n.d.). *Market Analysis of Bird-based Tourism: A Focus on the U.S. Market to Latin America and the Caribbean Including Fact Sheets on the Bahamas, Belize, Guatemala, Paraguay*. <https://30ghywahyur3pzyoi3qg4r9c-wpengine.netdna-ssl.com/wp-content/uploads/sites/213/2021/03/market-analysis-bird-based-tourism.pdf>
- Community Homestay Network. (2022). *Bird-watching in the Community Forest-Watch and Listen to the Birds of Bardiya*. <https://www.communityhomestay.com/experiences/bird-watching-55>
- Conradie, N. (2017). *A Literacy Model for Sustainable Avitourism*[Doctoral dissertation, University of South Africa].
- Department of Tourism. (2021). *The Standard of Bird Watching Activity*. <https://www.dot.go.th/ebooks/ebooks-view/414>
- Hungarianbirdwatching.com. (n.d.). *Birdwatching Ethics*. https://www.hungarianbirdwatching.com/02_Ethics.html#ResponsibleTourism
- Krejić, Z.R., Milićević, S., Plečić, K., & Babić, Dragana. (2019). The Possibility of the Development of Bird Watching as a Specific form of Tourism in the Deliblato Sands-Case Study. *TEME, Journal for Social Sciences*, 43(2), 475–488. <https://doi.org/10.22190/TEME180305029K>
- Priatmoko, S., & David, L.D. (2020). Avitouriam to Fight Climate Change: A Proposal for Mother Earth. In *Proceeding of the 20th International Scientific Conference on Management of Environment 2020, June 25*, (pp.138–147). Bratislava, Slovakia.
- Ritchie, H., & Roser, M. (2021). *Biodiversity “Birds”*. <https://ourworldindata.org/birds>
- Statista. (2021). *Number of participants in birdwatching in the United States from 2006 to 2019*. <https://www.statista.com/statistics/191207/participants-in-birdwatching-in-the-us-since-2006/>
- Steven, R., Morrison, C., & Castley, J.G. (2014). Birdwatching and Avitourism: A Global Review Of Research Into Its Participant Market, Distribution and Impacts, Highlighting Future Research Priorities to Inform Sustainable Avitourism Management. *Journal of Sustainable Tourism*, 23(8–9), 1257–1276. <https://doi.org/10.1080/09669582.2014.924955>

- Suksatit, K. (2008). *The Problem and Application of Bird Watching Activity's Standard*[Independent Study, Master of Science, National Institute of Development Administration].
- Tourism Authority of Thailand. (n.d.). *20 Bird-watching Sites in Thailand*. n.p.
- Tustin, D.H., & Conradie, N. (2016). Benchmarking Avi-tourism Literacy Rates among Gauteng School Learners. *South African Journal of Business Management*, 47(3), 55–61.
<https://doi.org/10.4102/sajbm.v47i3.68>
- U.S. Fish & Wildlife Service. (2019). *Birding in the United State: A Demographic and Economic Analysis*. U.S. Fish & Wildlife Service.
- Withrow, B. (2019). *Birding (Yes, Birding) Is a Multi-Billion Dollar Ecotourism Industry*.
<https://www.thedailybeast.com/birding-yes-birding-is-a-multi-billion-dollar-ecotourism-industry?ref=scroll>